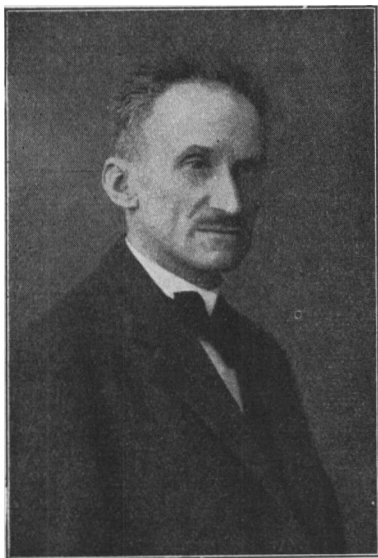

Folkemindeforskeren F. Ohrt.

Af August F. Schmidt.

I Fremmedherredømmets Tid søgte flere af Sønderjyllands videnskabelige Begavelser nordpå og øvede deres Indsats i Kongeriget. Til disse hørte den Mand, hvis Livsgerning her kortelig skal omtales.

Ferdinand Christian Peter Ohrt blev født på Sandbjerg i Sundeved den 17. November 1873. Hans Forældre var Godsinspektør Andreas Nicolai Christoph Ohrt (død 1917) og Hustru Christine Caroline, født Koch (død 1091), der begge var af sønderjydsk Slægt og dansksin-

dede. De hørte til den Kreds af Venner, der samledes i H. P. Hanssens Barndomshjem på Nørremølle. Godsinspektøren skildres af H. P. H. som »den altid formelt korrekte¹⁾, en Optræden, hans Søn Ferdinand Ohrt på smuk Måde tog i Arv. Det er sikkert tidligt blevet opdaget, at den lille Dreng Ferdinand var i Besiddelse af gode Evner. Han fik derfor en god Privatskolegang, undervist af den dygtige Lærerinde, Frk. Hedvig Petersen²⁾, hvorefter han kom på Sorø Akademi, hvorfra han tog Studentereksamen 1892. Ved Køben-

¹⁾ H. P. Hanssen: Et Tilbageblik (1928), 28.

²⁾ Se F. Ohrts Selvbiografi i Københavns Universitets Program, November 1923.

håvns Universitet studerede han Theologi og blev cand. theol. i 1898. Under det theologiske Studium grundlagde han sin Viden i semitiske Sprog og i Kirkehistorie. Han er en af de meget få Theologer, der til Embedseksamen opgav hele det gamle Testamente på Hebraisk. Sine Kundskaber i den gamle Pagts Bog frugtbargjorde han i sit i 1915 udgivne Arbejde: »Israels Profeter«, der i en ualmindelig fængslende Form giver Oplysninger om Profeternes Betydning for Israels Religion. Theologer omtaler hyppigt Ohrts Bog som den bedste, der findes på Dansk om Emnet, og denne Vurdering synes ikke at kunne modsiges.

Da Ohrt ikke følte Kald til at blive Præst, læste han også til Skoleembedseksamen. I 1901 blev han cand. mag. 1902 opnåede han Ansættelse som Adjunkt ved sin gamle Skole i Sorø. Her var han til 1914, da han tog sin Afsked på Grund af Svagthed (Tuberkulose). Efter at have opgivet sin Skolegerning flyttede Ohrt til København, hvor han, den ugifte Mand, tilbragte Resten af sin Levetid, stærkt optaget af videnskabelige Studier.

Allerede i sit første Studenterår begyndte Ferdinand Ohrt at interessere sig for finsk Sprog og Folkeminder. Hos Vilhelm Thomsen blev han indført i de finsk-ugriske Sprog, hvis bedste Kender herhjemme Ohrt senere selv skulde blive. Fra 1920 og en Del År frem i Tiden holdt han som Privatdocent Forelæsninger og Øvelser over finsk Sprog og Litteratur (samt Ungarsk og Estnisk) ved Københavns Universitet. I Finland har han som Gæst holdt Forelæsninger på Finsk i Helsingfors.

Ohrt opnåede tidlig et anset Navn som Sprogkender, men det er dog som Folkemindeforsker og Litteraturhistoriker, han har øvet sin største Indsats.

I 1906 foretog han Viseindsamlinger i Finsk- og Russisk-Karelen (senere optaget i Samlerværket »Suomen kansan vanhat runot«) og udgav 1907 »Kalevala« I--II, dels en Oversættelse i Udtog, dels en historisk Fremstilling af Kalevala som

Folkedigtning og Nationalepos; sidste Del deraf blev oversat på Finsk 1909, et Vidnesbyrd om Arbejdets Værdi. Ohrts Kalevalaværk er en videnskabelig Bedrift af høj Rang og er et storartet Udtryk for hans Evner til at trænge ind i et fjernt og vanskeligt Sprog. Axel Olrik har i Tidsskriftet Danske Studier 1908, S. 62—64 givet en anerkendende Vurdering af Kalevalabøgerne. I det man skal nøjes med at henvise dertil, skal det samtidig anføres, at den Sorø Adjunkt for sine Arbejder om den finske Folkedigtning allerede i 1907 blev udnævnt til korresponderende Medlem af Det finske Litteraturselskab i Helsingfors. Adskillige År senere blev han Kommandør af Finlands hvide Rose.

Det faldt naturligt for Ferdinand Ohrt at meddele sine sønderjydske Landsmænd Oplysninger om de sproglig-historiske Forhold i Finland, Nordens Vagt mod Øst. Derfor offentliggjorde han i 1912 i Sønderjydske Årbøger den første eksisterende fyldige Overisgt over Forholdet mellem Finsk og Svensk i Finland, et udmærket Bidrag til Nationalitetsforholdenes Historie i Europa.

For en Sprogforsker med Ohrts Øvelse i at optegne Folkeminder og Dialektudtryk i vanskelige østeuropæiske Sprog var det en let Sag også at yde et selvstændigt Stykke Arbejde indenfor Studiet af danske Dialekter. Det er da nemt at forstå, at han nu gik til den modsatte Ydergrænse, så langt mod Syd som Dansk taltes og forstodes af ældre Almuefolk, nemlig i Fjoldes Sogn i Sydslesvig. Her foretog Ohrt i 1912 Indsamlinger af dansk Sprog og Folkeminder. Han mener selv at have udspurgt de samme Mennesker, som J. B. Høyer i 1907 havde besøgt. Et samlet Resultat af sine Sprogstudier i Fjoldedægnen har Ohrt offentliggjort i Danske Studier 1919, 61—70 i Afhandlingen: »Fra den yderste Sproggrænse«. Alle danske Filologer, der har beskæftiget sig med de sønderjydske Dialekter, eller som i Dag arbejder med det sydligste Dansk, har hver især gjort Turen om ad Fjolden, hvorfor der er en hel

Litteratur om denne afsides Egnns danske Sprogrest.¹⁾ Ikke mindst efter 1920 har danske Sprogmand hjemstøgt hint Sogn, hvad man bl. a. får interessante Oplysninger om i Anders Bjerrums kønne Skildring af Gamle Tinné,²⁾ der levede i Tiden 1841—1937 i Fjorde Sogn. Hun kunde tale Egnens nu uddøde danske Dialekt. I Fjordeforskernes Række hører Ohrt hjemme i den ældre Falanks — sammen med P. K. Thorsen, J. B. Høyer og Marius Kristensen.

Da Foreningen »Danmarks Folkeminder« i 1919 på sin særlige Måde vilde give Udtryk for Glæden over Sønderjyllands Tilbagevenden til Moderlandet, blev det overdraget Sønderjyden F. Ohrt at udgive et til den store Anledning passende Arbejde. Overvejelserne førte til, at der til Genforeningen blev offentliggjort en mindre, festligt udstyret Sagnbog: »Udvalgte sønderjydske Folkesagn« (1919, 94 S.), illustreret med prægtige Tegninger af Joakim og Niels Skovgaard. Bogen var tænkt som en lille Festgave især til sønderjydske Børn, men dog i den Forventning at også Voksne Syd og Nord for Kongeåen vilde kunne bruge den. Forhåbentligt er denne Forventning gået i Opfyldelse. Stoffet i denne den finest udstyrede Sagnsamling i Danmark er jo Sønderjydernes eget. Med stor Glæde har mange i F. Ohrts vel redigerede og godt kommenterede Sagnudvalg fået deres første Indførelse i den sønderjydske Sagnverden. Det er smukt at tænke på, at det skulde blive vor bedste Kender af de fjerneste østnordiske Folkeminder, Inspektørsønnen fra Sandbjerg i Sundeved, der kom til at udgive den danske Folkemindeforenings Hjemkomsthilsen til vore Folkefæller sønden Å.

I denne Forbindelse kan det være passende at nævne et betydeligt senere Værk af Ohrt, hans Bog: »Gamle Tidens Finland«, der udkom 1932. Heri er givet en Fremstilling af Fin-

¹⁾ Se Henvisninger i Sønderjydske Årbøger 1938, 59, 200.

²⁾ Danske Folkemaal 1937—38, 1—8.

lands Historie fra Oldtiden og til 1809, da Rusland annekterede det østligste Rige i Norden. »Gamle Tidens Finland« er naturligvis en ypperlig Bog, fængslende skrevet og præget af Forfatterens Førstehåndskendskab til Landets Sprog, Historie og Natur. Man erfarer stærkt af Ohrts Arbejde, at det finske Folk gennem Århundrederne har været underkastet værre Prøvelser end noget andet nordisk Land. Hungersnød og Polarkulde, Krige og Vold, Rædselsherredømme, Myrderier, Sult, Krige, Massakrer, det er det Indtryk, der sidder tilbage i Erindringen selv adskillige År efter, at man med bevæget Sind har læst Bogen om det tapre og nøjsomme finske Folks Tilskikkelser.

Under sit Studium af finske Folkeminder blev Ohrt ret snart gjort bekendt med den righoldige finske Overlevering af Trylleformularer, Galder og Sejd, Heksekunster og Magi. Han gav sig så til at undersøge, om vi havde en nævneværdig Overlevering af lignende Folkemindestof i Danmark. Dette viste sig at være Tilfældet. For at få et Udgangspunkt for Studiet af de danske Trylleformler samlede Ohrt et stort Materiale fra vort Land. Det blev udgivet i de to Bind: »Danmarks Trylleformler« (1917—21),¹⁾ en velordnet Samling, let at benytte for Forskerne og indeholdende mange særegne Oplysninger om gammel Tro og Skik. F. Ohrt har selv med fremragende videnskabelig Dygtighed i en Række Bøger og Afhandlinger tolket sikkert de fleste vanskelige Problemer i det danske Trolddomsstof. Han har derved også kastet Lys over de øvrige europæiske Landes Trylleformularer, idet Folkeminder af denne Art er internationale og ikke respekterer Landegrænser.

Et Førsteindtryk af Ohrts Undersøgelser af Europas Trylleformler fra Oldtid til Nutid findes i hans Bog: »Trylleord,

¹⁾ Siden 1921 har Ohrt ved stadig Agtpågivenhed fundet endnu en Del Trylleformler. Der er nok til et Bind, hvis trykfærdige Manuskript findes i Dansk Folkemindesamling.

fremmede og danske« (1922), et sjældent smukt og fængslende Arbejde, holdt i så let tilgængelig Form, at enhver interesseret med rigt Udbytte kan læse Bogen, der i fortrinlig Grad er præget af Ohrts udmærkede stilistiske Evner. — I den lærde Undersøgelse: »Vrid og Blod« (1922) giver Ohrt bl. a. en Tolkning af den af Forskerne meget omdisputerede Merseburgerformel. »Vrid og Blod« er Ohrts Disputats. Den akademiske Handling var meget ærefuld for den ansete Doktorand.

Fem År senere udgav Ohrt sin største Bog: »Da signed Krist —« (1927), der, idet den indeholder en Række Tolkninger af europæiske Trylleformler, giver Oplysninger om Formlernes Vandringer gennem vor Verdensdels Lande og skildrer de historiske og religiøse Forudsætninger for Trylleformularer og for de hedenske og lavkirkelige Forestillinger, der kan sættes i Forbindelse med Trolddom og Magi. Ohrt har ved Udarbejdelsen af »Da signed Krist —« rigtig haft Brug for sine mangfoldige Sprogkundskaber og for sin theologiske Lærdom. Man beundrer under Læsningen af det store Værk idelig den glimrende Begavelse, der har gjort det muligt at udarbejde en Bog som den omtalte. Ohrt havde i Årenes Løb opøvet en enestående Evne til at læse Lønsprog, Cyprianusser, Abracadabraer, bagvendt Snak og andet lignende forbigstret Hovedbrud, undfanget i gamle trolddomskyndige Rebusmageres subtile Hjærner eller i lærde Mageres Kryds- og Tværs-Hoveder. Men al deres sammenkogte Tankesejd og blodskrevne Tryllespind blev — når Dr. Ohrt havde kigget en Tid derpå — opløst og udredet, glattet lige og bragt i Orden, så der intet dunkelt blev tilbage — uden måske Forundringen over det åndelige Mørke, Millioner af Mennesker har levet i, når man tænker på, hvilke Midler det i Virkeligheden var, de havde at støtte sig til, at søge Hjælp hos mod Sygdomme og Sot, onde Mennesker og vilde Dyr, mod Torden og Lynild, Vandflod og store Vinde.

I 1928 udsendte Ohrt den smukke lille Bog: »Gamle danske Folkebønner«, der slutter sig til de tidligere større Arbej-

der vedrørende Tolkningen af de europæiske — og danske — Trylleformler. Hertil kommer så en lang Række mindre Undersøgelser, offentliggjorte i Tidsskriftet Danske Studier, i den internationale Serie: Folklore Fellows Communications (udgår fra Helsingfors) samt i andre danske og udenlandske Fagtidsskrifter.

Ohrts Undersøgelser i Trylleformler gav ham et europæisk kendt Navn i Fagkredse. Han hævder i sine Studier de kristne Forestillingers overordentlige Betydning for mytologiske og magiske Overleveringer fra Overgangstiden mellem Hedenskab og Kristendom. Han holder på Lignelsernes lavkirkelige naive Oprindelse og opfatter dem ikke som lærd Symbolik. Ohrt var i sin Forskning påvirket af den finske folkloristiske Skole, hvis Førstemand var K a a r l e K r o h n.

F. Ohrt var den eneste danske Medarbejder ved den store i Basel redigerede Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens, en Forbindelse han satte Pris på og med Rette betragtede som en stor Anerkendelse.

Dr. Ohrt blev i 1931 Medlem af det kgl. danske Videnskaberne Selskab, den højeste Anerkendelse en dansk Lærd kan opnå. Personlig var han en yderst stilfærdig og beskeden Mand, der aldrig lod sig mærke med sin sjældne Lærdom. Han benyttede sig af et forsigtigt, høfligt Sprog, og kunde i et mindre Selskab være grumme hyggelig, fuld af Ånd og Vid, isprængt mild Sarkasme. Han følte sig med Årene nær knyttet til Arkivar H. G r ü n e r - N i e l s e n, med hvem han foretog en Finlandsrejse. Nærv. Forf. har de herligste Stunder at tænke tilbage på, når han mindes Samvær med de to Folke-mindeforskere. Deres Samtaleform var af en egen kostelig Art, kun givet til de enkelte, særlig benådede Konversatorer. Det er iøvrigt let at forstå, at også Dr. Ohrt følte sig tiltrukket af Grüner-Nielsen, der som vor ypperste Folkeviseforsker kunde have meget at tale med Kalevalas Oversætter om.¹⁾

¹⁾ H. Grüner-Nielsen har skrevet Biografien af Ohrt i Dahls & Engelstofts Dansk biografisk Haandleksikon III (1926), 23.

F. Ohrts videnskabelige Gerning er af så høj Værdi, at han stedse vil indtage en førende Plads indenfor Folkemindeforskningen. Han er den danske Folklorist, der har besiddet den største Sprogviden, og siden Axel Olriks og H. F. Feilbergs Dage var han den lærdeste indenfor sit Fag i vort Land. — Igennem mange År kæmpede Ohrt med et dårligt Helbred, så det er egentligt ikke let at forstå, at han kunde nå at udrette så meget, som han gjorde. I Efteråret 1938 lakkede det mod Enden. Den 5. December om Aftenen afgik Ferdinand Ohrt stille og roligt ved Døden på Sct. Josephs Hospital i København. 65 År gammel. Søndagen den 11. December 1938 (Kl. 1½) begravedes han fra Vester Sottrup Kirke i Sundeved. Den vidtberejste Mand ønskede at komme til at hvile på sin Hjemstavns Kirkegård. Her kan man nu dvæle ved hans sidste Lejested. Her er meget at takke for. F. Ohrt er en af Sønderjyllands største Begavelser. Sønderjydske Landsmænd bør værne Mindet om ham, en af deres bedste Udsendinge, den stilsfærdige Forsker, der levede stærkt med i sin Stammes nationale Nød, og som kastede Glans over dansk Videnskab.
